

1888-ci ildə İrəvandan "Kəşkül" qəzetinə - türkdilli oxuculara nə yazırdılar?

XIX əsr Azərbaycan dilində nəşr olunan qəzet və jurnallarda, eləcə də rusdilli mətbuat səhifələrində məktəb və maarif məsələlərinə dair xeyli materiallar vardır. Bu materialları milli təfəkkür tərzimizin maraqlı səhifələri haqqında, qaranlıqda və alatoranlıqda qalan məsələlərin işıqlandırılmasında əvəzsiz mənbə kimi diqqəti cəlb edir.

"Kəşkül" qəzetinin yüz otuz bir il bundan qabaq - 27 yanvar 1888-ci il tarixli 62-ci nömrəsində dərc olunmuş "İRƏVANDAN BİZƏ YA-ZIRLAR" sərəlvhəli məktub bu qəbıldəndir.

"Bir müsəlman" imzalı həmin yazının müəllifi - üslubuna, başqa yazıları ilə müqayisəsinə, mövzu yaxınlığına görə, çox güman ki, o vaxt İrəvanda müəllim işləyən Firudin bəy Köçərlidir.

Məzkur yazını mənfətdən xali olmadığı üçün eynilə oxuculara təqdim edirik.

Nazim Nəsrəddinov, Əməkdar müəllim, türkoloq

İrəvandan bizə yazılar

Bizim Qafqaz qitəsindəki şəhərlərdə müsəlman məktəblərinin qaidəsiz, başsız-ayaqsız bir hal içində qaqldığı məlumdur. Və leykin bir-iki ildən bəridir ki, bəzi yerlərdə bu məktəbləri müqaidəli bir halə gətirməyə başlayırlar.

Belə təzə məktəblərdən ikisi də bizim İrəvan şəhərində vardır. Bu məktəblər nə şəhər əhli və nə də hökumət tərəfindən açılmayıb. Ancaq o məktəbləri qeyrətli və həmiyyətli olan məktəbdarlar bina eləmişdirlər.

Məktəbin şagirdləri xoşbəxt gürünürlər. Ondan ötrü ki, orda nə

fələqqə var, və nə də qarmaqarışq kitablar ilə çıxır-bağır-b dərş öyrənmək vardır. Əvvəllərdə bu məktəbdə köhnə palas və həsir parçaları üstündə toz-torpa içində... oturan şagirdlər indi təmiz otaqlar içində qoyulmuş taxta və skamyalar üstündə əli və ayağı təmiz oturlurlar.

Məktəbdəki şagirdlər yaşa və dərşlərinə görə məxsusi si-niflədə ayrı-ayrı oturub hər bir sinif özünə məxsus dərşlərdən öyrənirlər. Belə ki, bir sinifdə yazı ilə məşğul olunur ikən, o biri sinifdə rəsm ilə təlim alırlar və birisində dərş öyrənirlər. Məktəblərin birisində (Əsgəzadə Mirzə Kazım) və birisində (Hacı Həsənzadə Hacı Molla Ağa) şagirdlərə dərş öyrədirlər. Bu müəllimlərin dərş öyrətmələri təzə qaidə üzrədir ki, şagirdlər bir az müddətdə yazıb, oxuyurlar. Buna görə şəhər əhli gündən-günə o məktəblərə artıq meyil və rəğbət edirlər.

(Mirzə Kazım məktəbi) çoxdan vardır. Bu məktəbin bir qüsuru budur ki, şagirdləri ancaq fars dilini öyrənirlər. Öz ana dillərindən orada bir şey öyrənməzlər.

(Molla Ağa Məktəbi) altı-yeddi ay oldu ki, açılmışdır. Bu məktəbin gələcəyi çox fəidəli görünür.

Molla Ağa hansı bir məktəbdə qaidəli və fəidəli bir şey görür isə, onu məktəbinə almaqdan şəkinməz.

Bu halda onun məktəbindəki təlim kitabları bunlardır:

1) Çernyayevskinin "Vətən dili"

2) Axund Əbdüselləmin "Təlim-mül-əqaid"i

3) Şeyx Sədinin "Gülüstan"ı

4) Hesab

Məktəb üç sinfə təqsim olunub.

Əvvəlinci sinifdəki 52 şagirdlər "Vətən dili"ndən və bir bir tərəfdən dəxi əqaid dərşləri ilə elmi-hesabdan bir şey dəftərlərinə alıb öyrənirlər və hüsxnəttə alışmaq üçün hər gün bir səhifə qaralama eləyirlər. O biri sinifdəki 12 şagirdlər "Gülüstan"dan asan ibarələri tərcümə edirlər. Hesab və əqaiddən dəxi öyrənirlər. Bundan başqa, həftədə iki dəfə Qurani-şərifdən oxurlar.

Molla Ağa istəyir ki, vəqtilə məktəblərdə rus dilini dəxi şagirdlərə öyrətsin.

Məktəbdə skamya və taxtani şəhərin Gimnaziya məktəbindən Molla Ağa bir vəqt ilə almışdır. İndi gimnaziyanın müdiri onları geri alacaq olur isə, o vəqt şagirdlər yenə quru yerə düşəcəklər. Ona görə şəhərimizin maarifpərvər olan qazisi ilə həmiyyətli və dövlətli ağa və bəylərin nəzər -diqqətlərini "Kəşkül" vasitəsilə bu fəidəli işə cəlb eləməyi boynumda borc billmişəm.

Bir müsəlman.